

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра історії та культури української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан

філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Історія української літературної мови»

обов'язкова

Освітньо-професійна програма “Українська мова та література”

Спеціальність

014 Середня освіта

Галузь знань

01 Освіта

Рівень вищої освіти

перший бакалаврський

Філологічний факультет

Мова навчання

українська

Чернівці 2024 рік

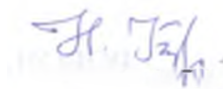
Робоча програма навчальної дисципліни „Історія української літературної мови” складена відповідно до освітньо-професійної програми „Українська мова та література” (спец. 014 „Середня освіта (Українська мова і література)”), затвердженої Вченою радою Чернівецького (протокол № 6 від 29 червня 2023 року).

Розробник: Бичкова Тетяна Сергіївна, доцент кафедри історії та культури української мови, кандидат філологічних наук.

Викладач: Бичкова Тетяна Сергіївна, доцент кафедри історії та культури української мови, кандидат філологічних наук.

Погоджено з гарантом ОП й затверджено
на засіданні кафедри історії та культури української мови
Протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Колесник Н. С.

Схвалено методичною радою філологічного факультету протокол № 1 від 12 серпня 2024 року

Голова методичної ради
філологічного факультету

Антофійчук А. М.

Мета навчальної дисципліни

Історія української мови як спеціальний предмет включає дві частини, власне, дві дисципліни: історичну граматику (вивчає конкретні фонетичні і граматичні зміни в українській мові впродовж її становлення і функціонування) та **історію української літературної мови** (вивчає загальні процеси формування лексичного і стилістичного фондів мови, вироблення її граматичних і правописних норм, становлення стильової різноманітності у взаємозв'язках з розмовною мовою, історією та культурою народу, з мовами і культурами народів-„співрозмовників“).

Щоб теоретичне і практичне засвоєння курсу було органічним, кожен студент повинен наочно простежити перебіг історичних змін у мові в напрямку до сучасного стану лексики, фонетики, граматики, структури стилів і т. ін., тобто заглибитися в конкретні джерела і пам'ятки історії (літописи, літературно-художні, газетно-журнально-публіцистичні, документально-ділові, лексикографічні, граматичні), перегорнути хоч окремі їх сторінки.

Вивчаючи курс історії української літературної мови в кінці циклу філологічних і суспільнознавчих дисциплін, студент переконується, що мова – основа духовності нації, що завдяки їй народ зберігає свою самобутність.

Отже, **предметом** курсу історії літературної мови є вивчення **загальних процесів** становлення і розвитку стилів літературної мови, її лексичних, граматичних і правописних норм протягом усього історичного існування мови у взаємозв'язках з живою народною мовою (її місцевими і соціальними діалектами), а також з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами.

Мета курсу– дати (здобути) знання про загальні процеси виникнення, становлення і розвитку функціональних стилів української мови; норм літературної мови (фонетичних, граматичних, правописних, стилістичних); загальні тенденції становлення і функціонування української літературної мови на різних історичних етапах у взаємозв'язку з живою народною мовою, а також з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами.

Пререквізити:

1. Вступ до мовознавства.
2. Старослов'янська мова
3. Історична граматики.
4. Сучасна українська мова.
5. Діалектологія української мови.

Результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

ЗК 3. Уміння формувати системний підхід у ставленні до минулого, сучасного та майбутнього України, цінувати культурно-історичні та морально-етичні надбання українського народу, виявляти повагу до різноманіття релігій і етнокультур.

ЗК 4. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність формувати системне ставлення до минулого, сучасного та майбутнього України, зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.

ФК 9. Здатність розуміти значення української мови як державної в житті українського народу, уміння адекватно використовувати мовні ресурси в процесі фахової та міжособистісної комунікації, формувати й розвивати в учнів необхідні мовно-комунікативні компетентності.

ФК 10. Знання історії виникнення слов'янської писемності, основних процесів формування і становлення української мови, принципів і механізмів її функціонування й розвитку, уміння працювати з текстами давніх писемних пам'яток і вдало перекладати їх на сучасну українську мову.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Розуміти основні тенденції історичного розвитку українського народу, аргументувати власну позицію щодо дискусійних питань української історії та сучасного суспільного життя.

ПРН 14. Аналізувати мовні та літературні явища узв'язаної мови і взаємозалежності.

ПРН 19. Здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різноманітних стилів та жанрів, володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства, вільно оперувати мовознавчим матеріалом та термінологією.

У процесі вивчення курсу „Історія української літературної мови”

– **студент повинен розуміти:** тенденції мовної практики; суть полеміки щодо самостійності української мови; характер дискусій щодо шляхів розвитку української літературної мови;

– **студент повинен** засвоїти наукову оцінку тогочасних словників, граматик, правописних систем; причини і наслідки дискусій щодо шляхів розвитку літературної мови; усвідомити роль перекладацької практики в удосконаленні літературної мови; причини і наслідки українізації; оволодіти інформацією про розвиток мови на Західній Україні, виробити власну позицію щодо оцінки ролі українізації в подальшій долі української мови; тенденції розвитку української літературної мови у 60-80-ті рр., збагнути роль провідних письменників цього періоду у збагаченні мови, удосконаленні її норм; згадати творчість поетів-романтиків; запам'ятати і вміти коментувати зміст основних етапів вироблення єдиних правописних норм; мати належну компетенцію про стилі і жанри сучасної української літературної мови; пригадати класифікацію діалектів української мови, усвідомити історичну роль І. Котляревського у формуванні нової літературної мови; відновити в пам'яті відомості про українську літературу XVIII ст.; пригадати життя і діяльність, творчість українських письменників;

– **студент повинен знати** періоди історії української мови, наявні варіанти теорій про походження української мови, авторів основних наукових праць з історії української літературної мови, уміти паспортизувати і анотувати їхні праці, поповнити свої знання новою інформацією про пам'ятки різних жанрів письменства; про історію України та історію української літератури відповідного періоду, уміти співвідносити ці знання з діяльністю діячів культури і освіти; усвідомлено пояснювати основні тенденції функціонування української мови на сучасному етапі, знати зміст законів України про українську мову, 10 статтю Конституції України, знати хронологію лексикографічних праць з кінця XVI – до поч. XXI ст., знати нову наукову літературу.

– **студент повинен вміти** пояснити, чому та чи та теорія несправжня, яка найбільш достовірна; аналізувати мову пам'яток; добирати наукову літературу, робити якісний конспект; аналізувати староукраїнські тексти; виявляти спільні риси „простої мови” в текстах; виявляти спільні риси грамот XIV–XV ст., пояснювати їхню структуру, визначати типи грамот; характеризувати словники і граматики, пояснювати їхній тип, виявляти в текстах народнорозмовні, книжні та запозичені риси, читати тексти слов'яноноруською і польською мовою; аналізувати тексти, кваліфікувати виявлені мовностилістичні особливості; виявляти спільні та відмінні риси текстів інтермедій; самостійно складати коментований план теми, писати конспект, відповідати на запитання; пояснити традиційне і новаторське у мові творів І. Котляревського та його послідовників; аналізувати мову творів з погляду їх значення для вироблення літературних норм; виявляти зміни у виражальних засобах художнього стилю; коментувати історію правописних редакцій; володіти інформацією про мовно-культурну ситуацію в сучасній Україні.

Опис навчальної дисципліни

Загальна інформація про розподіл годин

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	Практичні	семінарські	Лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	7	3	90	24	24	-	-	42	-	іспит
Заочна	4	7	3	90	10	10	-	-	70	-	іспит

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
		л	П	лаб	інд	с.р.		л	П	Лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Теоретичні проблеми історії української мови. Стара українська літературна мова періоду Київської Русі. Староукраїнська літературна мова другої половини XIV–XVIII ст.													
Тема 1. Вступ.	8	2	2			4	9	1					4
Тема 2. Літературно-писемна мова періоду Київської Русі.	6	2	2			2							
Тема 3. Староукраїнська літературна мова (середина XIV–XVI ст.). Руська мова у ВКЛ.	6	2	2			2	9	1					4
Тема 4. Стара українська літературна мова другої половини XVI – кінця XVII ст. Переклади простою мовою богослужбових книг.	6	2	2			2	8	1					5
Тема 5. Освіта в Україні в кінці XIV – на початку XVIII ст. Магдебурзьке	6	2				4	8						4

право. Поява і поширення книгодрукування України.												
Тема 6. Стара українська літературна мова другої половини XIV – кінця XVII ст. Словники і граматики.	4					4	9		2			4
Тема 7. Українська літературна мова XVIII ст.	12	4	4			4	9	1				5
Разом за ЗМ 1	48	14	12			22	37	5	2			30
Змістовий модуль 2. Нова українська літературна мова												
Тема 8. Формування нової української літературної мови.	10	2	4			4	5	1				4
Тема 9. Українська літературна мова першої половини XIX ст.	6	2	2			2	9	1				5
Тема 10. Українська літературна мова другої половини XIX – поч. XX ст.	6	2	2			2	9	1				4
Тема 11. Становлення українського правопису.	7	2	2			3	12		4			5
Тема 12. Словники і граматики XVIII–XIX ст.	3					3	12		2			5
Тема 13. Мовні дискусії про шляхи і джерела розвитку української літературної мови другої половини XIX – початку XX ст.	3					3	10		2			4
Тема 14. Українська літературна мова XX–XXI ст.	7	2	2			3	11	1				5
Разом за ЗМ 2	42	10	12			20	53	5	8			40
Усього годин	90	24	24			42	90	10	10			70

Тематика лекційних занять з переліком питань

Тема 1: Вступ.

План:

1. Предмет і завдання курсу історії української літературної мови.
2. Розмежування двох історій: історії української живорозмовної мови та історії української літературної мови.
3. Зв'язок курсу з іншими науковими дисциплінами.
4. Джерела вивчення історії української літературної мови.
5. Періодизація історії української літературної мови.
6. Сучасні проблеми історії української літературної мови як наукової галузі та навчальної дисципліни.
7. Назви на позначення України, українців, української мови в історичному аспекті.

Тема 2: Літературно-писемна мова періоду Київської Русі.

План:

1. Загальна характеристика мовної ситуації в Київській Русі. Висвітлення цього питання в працях визначних українських учених (Олекса Горбач, Степан Смаль-Стоцький, Агатангел Кримський, Іван Огієнко, Юрій Шевельов, Євген Тимченко, Леонід Булаховський, Василь Німчук, Григорій Півторак, Іван Ющук).
2. Дискусії щодо терміна *давньоруська мова*.
3. Взаємодія і взаємовплив староукраїнської й церковнослов'янської мов. Внесення церковнослов'янizmів у староукраїнські пам'ятки. Внесення елементів староукраїнської мови в оригінальну церковну літературу.
4. Мовні особливості пам'яток різних стилів і жанрів періоду Київської Русі.

Тема 3: Староукраїнська літературна мова (середина XIV-XVI ст.).

План:

1. Суспільно-історичні умови в Україні в XIV–XVI ст. Державний розподіл українських земель.
2. Особливості функціонування руської літературно-писемної мови в Литовському князівстві.
3. Діалектна база руської мови.

Тема 4: Стара українська літературна мова другої половини XVI ст. – кінця XVII ст.

План:

1. Історичні умови розвитку української літературної мови другої половини XVI – кінця XVII ст. та мовна ситуація в літературно-писемній сфері України цієї доби.
2. Поява простої мови в Україні (причини зародження, діалектна основа, сфери функціонування, пам'ятки).
3. Переклади простою мовою богослужбних книг. Мова Пересопницького євангелія.
4. Причини припинення перекладів богослужбних книг простою мовою.
5. Південнослов'янський вплив у мовній практиці України.

Тема 5. Освіта в Україні в кінці XIV – на початку XVIII ст. Магдебурзьке право. Поява і поширення книгодрукування в Україні.

План:

1. Магдебурзьке право.
2. Виникнення братств в Україні. Причини поширення руської освіти в кінці XVI ст.
3. Освіта в Україні до появи братських шкіл (до 70-х років XVI ст.).
4. Братські школи в Україні: історія виникнення, завдання шкіл, перші братські школи в Україні, мовне питання в братських школах.
5. Історія заснування Києво-Могилянської колегії, її характеристика. Міжнародне значення Києво-Могилянської академії.

6. Мовне питання в Києво-Могилянській академії. Староукраїнська літературна мова в академії.
7. Характеристика Острозької академії.
8. Поява і поширення книгодрукування в Україні. Значення книгодрукування

Тема 7. Українська літературна мова XVIII ст.

План:

1. Бароко в історії формування української літературної мови (поч. XVII – XVIII – XIX ст.).
2. Особливості мови поетичного стилю XVI – XVII ст. (А. Римша, Г. Смотрицький, К. Сакович, П. Беринда та ін.).
3. “Козацькі” літописи (літописи Самовидця, Самійла Величка, Григорія Граб'янки), особливості їх мови. Традиції і новаторство.
4. Мова віршів Климентія Зиновієва.
5. Мова віршів Івана Некрашевича.
6. Мовотворчість видатного українського філософа, просвітителя, письменника Григорія Сковороди.

Тема 8: Формування нової української літературної мови.

План:

1. Формування української літературної мови, побудованої на народній основі.
2. Народна основа мови творів І. Котляревського. Строкатість у мові творів І. Котляревського лексичних, фонетичних і граматичних явищ. Елементи давньої української літературної мови в „Енеїді”. Мова п'єси „Наталка Полтавка”. Значення творчості І. Котляревського в історії української літературної мови.
3. Розвиток української літературної мови в період від І. Котляревського до Т. Шевченка. Спроба створення „серйозного” („середнього”) стилю в українських ліричних поезіях, баладах і прозі (П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, поети-романтики, Г. Квітка-Основ'яненко) та пов'язане з цим збагачення літературної мови в галузі лексики, фразеології й синтаксису.
4. Новий етап у розвитку української літератури й української літературної мови у зв'язку з появою „Кобзаря” Т. Шевченка. Мовотворчість Т. Шевченка, його погляди на художнє слово. Народні й книжні джерела мови Т. Шевченка. Семантико-стилістичне використання церковнослов'янizmів у мові Т. Шевченка. Роль Т. Шевченка у створенні лексичних, фонетичних і граматичних (морфологічних, синтаксичних) норм української літературної мови. Мова поезії та драматургії Т. Шевченка. Т. Шевченко – основоположник нової української літературної мови і нової української літератури.

Тема 9: Становлення українського правопису.

План:

1. Правопис як мовне явище. Принципи українського правопису .
2. Правописні системи XIX ст.
3. Правопис у XX ст.
4. “Проект нової редакції українського правопису” 1999 р.
5. Зміни до Українського правопису 2019 року.

Тема 10. Українська літературна мова 1 пол. XX ст.

План:

1. Історичні умови розвитку української літературної мови кінця XVIII – 1 пол. XIX ст. на східно- і західноукраїнських землях.
2. Основні джерела і тенденції розвитку української літературної мови у 1 пол. XIX ст. на східних і західних українських землях.

Тема 11. Українська літературна мова 2 пол. XIX – поч. XX ст.

План:

1. Історичні умови розвитку української літературної мови кінця XIX – поч. XX ст. на східно- і західноукраїнських землях.
2. Основні джерела і тенденції розвитку української літературної мови у II пол. XIX – поч. XX ст. на східних і західних українських землях.
3. Спроби латинізації українського письма в XIX – XX ст.

Тема 14: Українська літературна мова XX ст.

План:

1. Зміни в українській мові в період УНР (1917–1920 рр.).
2. Українська літературна мова на Західній Україні (Галичина, Буковина, Закарпаття) в 20-40-ві роки. Карпаторусинізм: його витoki і сучасний стан.
3. “Коренізація”, “українізація” в історії української культури й мови.
4. Проблеми функціонування і унормування мови у 20-30-х рр. в Україні. Роль ВУАН, Інституту української наукової мови, Інституту мовознавства (з 1931 р.) в історії української літературної мови 20-30-х років.
5. Негативні наслідки застійного періоду у мовно-культурній сфері в Україні. Тенденції розвитку української літературної мови в 60-80-ті роки.
6. Мовне законодавство в Україні. Державність української мови.

Тематика практичних занять з переліком питань

Теми	Назва теми
Тема 1.	Вступ. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Предмет, завдання, значення курсу історії української літературної мови. Зв'язок курсу з іншими науковими й навчальними дисциплінами (історичною граматиною, історією України, діалектологією української мови, сучасною українською літературною мовою, історією окремих слов'янських мов, історією української літератури, стилістикою, загальним мовознавством, політологією, ономастикою). Доведіть на конкретних прикладах, що існує органічний зв'язок між історією мови та історією народу – носія мови. Розмежуйте поняття літературна мова і мова літератури, книжна і розмовна мова, старослов'янська і церковнослов'янська мова, проста і проста мова, діалект і діалектизм, старослов'янська і праслов'янська мова. Розкрийте зміст термінів писемна мова, писемно-літературна мова, літературна мова, загальнонародна мова, діалектна мова. Періодизація історії української літературної мови. Різні трактування періодизації вченими-лінгвістами, такими, як: Григорій Левченко, Михайло Жовтобрюх, Павло Плющ, Іван Ющук, Григорій Півторак, Олекса Горбач, Юрій Шевельов та ін. Зіставте критерії та періодизацію історії української мови та історії української літературної мови. Джерела вивчення історії української літературної мови. Різні погляди, докази щодо походження письма й писемної мови українців (Олекса Горбач, Григорій Півторак, Юрій Шевельов, Іван Ющук, Іван Огієнко, Пантелеймон Ковалів, Костянтин Німчинов, Василь Німчук, Іларіон Свенціцький, Степан Смаль-Стоцький та ін.). Розкажіть про гіпотези походження назв на позначення України, українців, української мови.

Тема 2.	Літературно-писемна мова періоду Київської Русі. <i>Вид роботи: усні та письмові відповіді.</i> План: Загальна характеристика мовної ситуації в Київській Русі. Висвітлення цього питання в працях визначних українських учених (Олекса Горбач, Степан Смаль-Стоцький, Агатангел Кримський, Іван Огієнко, Юрій Шевельов, Євген Тимченко, Леонід Булаховський, Василь Німчук, Григорій Півторак, Іван Ющук). Визначення поняття „київське койне”. Дискусії щодо терміна <i>давньоруська мова</i>. Взаємодія і взаємовплив староукраїнської й церковнослов'янської мов. Внесення церковнослов'янзмів у староукраїнські пам'ятки. Внесення елементів староукраїнської мови в оригінальну церковну літературу. Мовні особливості пам'яток різних стилів і жанрів періоду Київської Русі.
Тема 3.	Староукраїнська літературна мова (середина XIV-XVI ст.). <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Мова українських грамот XIV–XV ст., близькість її до розмовного мовлення. Діалектні риси в мові грамот. Дослідники українських грамот.
Тема 4.	Стара українська літературна мова другої половини XVI ст. – кінця XVII ст. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Причини появи полемічної літератури в Україні. Мова та стиль творів Івана Вишенського та інших представників полемічної літератури. Наслідки існування полемічної літератури в Україні.
Тема 7:	Українська літературна мова XVIII ст. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Особливості мови поетичного стилю XVI – XVII ст. (А. Римша, Г. Смотрицький, К. Сакович, П. Беринда та ін.). Ділова і народнорозмовна мова періоду визвольної війни і після приєднання України до Росії. Розвиток українськомовного ділового жанру в Гетьманщині, витіснення його польською мовою на Правобережжі, російською мовою – на Слобожанщині, пізніше – в Гетьманщині. “Козацькі” літописи (літописи Самовидця, Самійла Величка, Григорія Граб'янки), особливості їх мови. Традиції і новаторство. Мова художньої літератури та публіцистики другої половини XVII – кінця XVIII ст.: шкільних драм, інтермедій, різдвяних і великодніх віршів, ліричних, пародійно-травестійних і сатиричних віршів мандрівних дяків. Роль інтермедій в історії української літературної мови. Перші публікації українських народних пісень (XVII – XVIII ст.). Мова віршів Климентія Зиновієва. Реформа алфавіту і графіки Петра І. Поширення і доля “гражданського письма” в Україні. Мова віршів Івана Некрашевича. Мовотворчість видатного українського філософа, просвітителя, письменника Григорія Сковороди.
Тема 8.	Формування нової української літературної мови. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Формування української літературної мови, побудованої на народній основі.

	Народна основа мови творів І. Котляревського. Строкатість у мові творів І. Котляревського лексичних, фонетичних і граматичних явищ. Елементи давньої української літературної мови в „Енеїді”. Мова п'єси „Наталка Полтавка”. Значення творчості І. Котляревського в історії української літературної мови. Розвиток української літературної мови в період від І. Котляревського до Т. Шевченка. Спроба створення „серйозного” („середнього”) стилю в українських ліричних поезіях, баладах і прозі (П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, поети-романтики, Г. Квітка-Основ'яненко) та пов'язане з цим збагачення літературної мови в галузі лексики, фразеології й синтаксису. Перші спроби української публіцистичної прози: „Супліка до пана іздателя” Г. Квітки-Основ'яненка; „Супліка до Грицька Квітки” та „Писулька до того, котрий щобожого місяця Українського Гінця по всіх усядах розсилає” П. Гулака-Артемівського; „Так собі до земляків” Є. Гребінки; „Передмова” Т. Шевченка до „Гайдамаків” і його ж передмова до другого (нездійсненого) видання „Кобзаря” 1847 р.; публіцистика „Руської трійці” тощо. Новий етап у розвитку української літератури й української літературної мови у зв'язку з появою „Кобзаря” Т. Шевченка. Мовотворчість Т. Шевченка, його погляди на художнє слово. Народні й книжні джерела мови Т. Шевченка. Семантико-стилістичне використання церковнослов'янізмів у мові Т. Шевченка. Роль Т. Шевченка у створенні лексичних, фонетичних і граматичних (морфологічних, синтаксичних) норм української літературної мови. Мова поезії та драматургії Т. Шевченка. Т. Шевченко – основоположник нової української літературної мови і нової української літератури.
Тема 9.	Українська літературна мова 1 пол. XIX ст. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Розвиток української літературної мови на Буковині, Закарпатті та Галичині у 1 пол. XIX ст. Розширення функціональних меж української мови в 1 пол. XIX ст. Лінгвоцид української мови (основні етапи). Теорія і практика перекладу в I пол. XIX ст.
Тема 10.	Українська літературна мова 2 пол. XIX – поч. XX ст. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: Розвиток української літературної мови на Буковині, Закарпатті та Галичині у II пол. XIX – початку XX ст. „Русофільство” і народний напрям в історії української літературної мови, їх особливості на різних землях України в II пол. XIX – XX ст. Роль І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, П. Грабовського, Ю. Федьковича, В. Стефаника, О. Кобилянської та інших письменників II пол. XIX – поч. XX ст. у розвитку стилів і їх ресурсів у збагаченні словника літературної мови. Демократична преса II пол. XIX ст. та її роль у формування української літературної мови. Освіта, наука й методика в XIX ст., залежність української літературної мови від їх стану на східних і західних (Галичина, Буковина, Закарпаття) землях України. Теорія і практика перекладу в II пол. XIX – поч. XX ст. Переклади в історії української літературної мови. “Просвіта”, “Руська бесіда”, НТШ, “Товариство ім. О. Духновича” і проблеми української мови в II пол. XIX – поч. XX ст.

Тема 11.	Становлення українського правопису. <i>Вид роботи: письмові відповіді.</i> План: Правопис як мовне явище. Принципи українського правопису . Правописні системи XIX ст. Правопис у XX ст. “Проект нової редакції українського правопису” 1999 р. Зміни до Українського правопису 2019 року.
Тема 14.	Українська літературна мова XX ст. <i>Вид роботи: усні відповіді.</i> План: “Коренізація”, “українізація” в історії української культури й мови. Основні джерела збагачення словника української мови у XX ст. (20-30-і, 40-і, 50-60-і, 70-80-і, 90-і рр.). Негативні наслідки застійного періоду у мовно-культурній сфері на Україні. Розвиток граматичної думки в Україні, основні граматичні праці для середньої і вищої школи, монографічні граматичні дослідження після 1917 р. Основні проблеми граматичної науки сьогодні. Лексичні унормування української мови у 20-90-і рр. XX ст. Найважливіші словники, їх перевидання. Словник української мови в 11 томах. Мова сучасної української прози і драматургії, особливості її лексики, синтаксису, структури тексту. Мова і науково-технічний прогрес. Стандартизація і кодифікація в мовних нормах. Мова і школа. ЗМІ, зокрема періодика, українська книжка, громадські організації (“Просвіта”) в процесі мовного розвитку на сучасному етапі.

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота здобувачів освіти під час вивчення освітнього компонента „Історія української літературної мови” складається з таких видів:

- 1) підготовка до аудиторних (практичних занять);
- 2) самостійне поглиблене опрацювання тем освітнього компонента згідно з навчально-тематичним планом.

№	Назва теми	Питання	Форма контролю
Тема 1.	Вступ.	Предмет, завдання, значення курсу історії української літературної мови. Зв'язок курсу з іншими науковими й навчальними дисциплінами (історичною граматику, історією України, діалектологією української мови, сучасною українською літературною мовою, історією окремих слов'янських мов, історією української літератури, стилістикою, загальним мовознавством, політологією, ономастикою). Доведіть на конкретних прикладах, що існує органічний зв'язок між історією мови та історією народу – носія мови. Розмежуйте поняття літературна мова і мова літератури, книжна і розмовна мова, старослов'янська і церковнослов'янська мова, проста і простя мова, діалект і діалектизм, старослов'янська і праслов'янська мова.	усне опитування

		Розкрийте зміст термінів писемна мова, писемно-літературна мова, літературна мова, загальнонародна мова, діалектна мова. Періодизація історії української літературної мови. Різні трактування періодизації вченими-лінгвістами, такими, як: Григорій Левченко, Михайло Жовтобрюх, Павло Плющ, Іван Ющук, Григорій Півторак, Олекса Горбач, Юрій Шевельов та ін. Зіставте критерії та періодизацію історії української мови та історії української літературної мови. Джерела вивчення історії української літературної мови. Різні погляди, докази щодо походження письма й писемної мови українців (Олекса Горбач, Григорій Півторак, Юрій Шевельов, Іван Ющук, Іван Огієнко, Пантелеймон Ковалів, Костянтин Німчинов, Василь Німчук, Іларіон Свенціцький, Степан Смаль-Стоцький та ін.). Розкажіть про гіпотези походження назв на позначення України, українців, української мови. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями.	
Тема 2.	Літературно-писемна мова періоду Київської Русі.	Мовні особливості пам'яток різних стилів і жанрів періоду Київської Русі. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями; законспектувати: Мова творів періоду Київської Русі (за: Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Київ, 2001. С. 10–42).	усне опитування, оцінювання конспекту
Тема 3.	Староукраїнська літературна мова (середина XIV–XVI ст.). Руська мова у ВКЛ.	Мова українських грамот XIV–XV ст., близькість її до розмовного мовлення. Діалектні риси в мові грамот. Дослідники українських грамот. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями; опрацювати передмови до видань: Грамоти XIV ст. / упорядк., вступна стаття, коментарі і словники-показчики М. М. Пешак. – Київ, 1974 та Українські грамоти XV ст. / упорядк., вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського. – Київ, 1965, підтвердити висновки М. М. Пешак, В. М. Русанівського щодо характерних рис прикладами з грамот.	усне опитування, оцінювання конспекту
Тема 4.	Стара українська літературна мова другої половини XVI – кінця XVII ст.	Причини появи полемічної літератури в Україні. Мова та стиль творів Івана Вишенського та інших представників полемічної літератури. Наслідки існування полемічної літератури в Україні. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями; законспектувати:	усне опитування, оцінювання конспекту

		1. Німчук В. Сто літ першому повному перекладові Біблії українською мовою. <i>Українська мова</i>. 2004. № 4. 2. Черкасова Н. Пересопницьке Євангеліє. <i>Визвольний шлях</i>. 2003. № 1. С. 46–53. 3. Шевченко Л. Л. Слов'янські переклади Святого Письма та їхній вплив на становлення національних мов. <i>Мовознавство</i>. 2003. № 2–3.	
Тема 5.	Освіта в Україні в кінці XIV – на початку XVIII ст. Магдебурзьке право. Поява і поширення книгодрукування в Україні.	Магдебурзьке право. Виникнення братств в Україні. Причини поширення руської освіти в кінці XVI ст. Освіта в Україні до появи братських шкіл (до 70-х років XVI ст.). Братські школи в Україні: історія виникнення, завдання шкіл, перші братські школи в Україні, мовне питання в братських школах. Історія заснування Києво-Могилянської колегії, її характеристика. Міжнародне значення Києво-Могилянської академії. Мовне питання в Києво-Могилянській академії. Староукраїнська літературна мова в академії. Характеристика Острозької академії. Поява і поширення книгодрукування в Україні. Значення книгодрукування. <i>Вид роботи:</i> підготовка до самостійно роботи	самостійна робота
Тема 6.	Стара українська літературна мова другої половини XIV – кінця XVII ст. Словники і граматики.	Перші в Україні друковані та рукописні граматики („Адельфотес,, Лаврентія Зизанія, Мелетія Смотрицького, Івана Ужевича). Перші в Україні друковані словники (Лаврентія Зизанія, Памви Беринди та ін.). <i>Вид роботи:</i> підготовка до самостійної роботи	самостійна робота
Тема 7.	Українська літературна мова XVIII ст.	Особливості мови поетичного стилю XVI – XVII ст. (А. Римша, Г. Смотрицький, К. Сакович, П. Беринда та ін.). Ділова і народнорозмовна мова періоду визвольної війни і після приєднання України до Росії. Розвиток українськомовного ділового жанру в Гетьманщині, витіснення його польською мовою на Правобережжі, російською мовою – на Слобожанщині, пізніше – в Гетьманщині. “Козацькі” літописи (літописи Самовидця, Самійла Величка, Григорія Граб'янки), особливості їх мови. Традиції і новаторство. Мова художньої літератури та публіцистики другої половини XVII – кінця XVIII ст.: шкільних драм, інтермедій, різдвяних і великодніх віршів, ліричних, пародійно-травестійних і сатиричних віршів мандрівних дяків.	

		Роль інтермедій в історії української літературної мови. Перші публікації українських народних пісень (XVII – XVIII ст.). Мова віршів Климентія Зиновієва. Реформа алфавіту і графіки Петра І. Поширення і доля “гражданського письма” в Україні. Мова віршів Івана Некрашевича. Мовотворчість видатного українського філософа, просвітителя, письменника Григорія Сковороди. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями;	
Тема 8.	Формування нової української літературної мови.	Формування української літературної мови, побудованої на народній основі. Народна основа мови творів І. Котляревського. Строкатість у мові творів І. Котляревського лексичних, фонетичних і граматичних явищ. Елементи давньої української літературної мови в „Енеїді”. Мова п'єси „Наталка Полтавка”. Значення творчості І. Котляревського в історії української літературної мови. Розвиток української літературної мови в період від І. Котляревського до Т. Шевченка. Спроба створення „серйозного” („середнього”) стилю в українських ліричних поезіях, баладах і прозі (П. Гулак-Артемівський, Є.Гребінка, поети-романтики, Г. Квітка-Основ'яненко) та пов'язане з цим збагачення літературної мови в галузі лексики, фразеології й синтаксису. Перші спроби української публіцистичної прози: „Супліка до пана іздателя” Г. Квітки-Основ'яненка; „Супліка до Грицька Квітки” та „Писулька до того, котрий щобожого місяця Українського Гінця по всіх усядах розсилає” П. Гулака-Артемівського; „Так собі до земляків” Є. Гребінки; „Передмова” Т. Шевченка до „Гайдамаків” і його ж передмова до другого (нездійсненого) видання „Кобзаря” 1847 р.; публіцистика „Руської трійці” тощо. Новий етап у розвитку української літератури й української літературної мови у зв'язку з появою „Кобзаря” Т. Шевченка. Мовотворчість Т. Шевченка, його погляди на художнє слово. Народні й книжні джерела мови Т.Шевченка. Семантико-стилістичне використання церковнослов'янізмів у мові Т. Шевченка. Роль Т. Шевченка у створенні лексичних, фонетичних і граматичних (морфологічних, синтаксичних) норм	усне опитування

		української літературної мови. Мова поезії та драматургії Т. Шевченка. Т. Шевченко – основоположник нової української літературної мови і нової української літератури. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями	
Тема 9.	Українська літературна мова першої половини XIX ст.	Розвиток української літературної мови на Буковині, Закарпатті та Галичині у I пол. XIX ст. Розширення функціональних меж української мови в I пол. XIX ст. Лінгвоцид української мови (основні етапи). Теорія і практика перекладу в I пол. XIX ст. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями.	
Тема 10.	Українська літературна мова 2 пол. XIX – поч. XX ст.	Розвиток української літературної мови на Буковині, Закарпатті та Галичині у II пол. XIX – початку XX ст. „Русофільство” і народний напрямок в історії української літературної мови, їх особливості на різних землях України в II пол. XIX – XX ст. Роль І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, П. Грабовського, Ю. Федьковича, В. Стефаника, О. Кобилянської та інших письменників II пол. XIX – поч. XX ст. у розвитку стилів і їх ресурсів у збагаченні словника літературної мови. Демократична преса II пол. XIX ст. та її роль у формування української літературної мови. Освіта, наука й методика в XIX ст., залежність української літературної мови від їх стану на східних і західних (Галичина, Буковина, Закарпаття) землях України. Теорія і практика перекладу в II пол. XIX – поч. XX ст. Переклади в історії української літературної мови. “Просвіта”, “Руська бесіда”, НТШ, “Товариство ім. О. Духновича” і проблеми української мови в II пол. XIX – поч. XX ст. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями.	
Тема 11.	Становлення українського правопису.	Правопис як мовне явище. Принципи українського правопису . Правописні системи XIX ст. Правопис у XX ст. “Проект нової редакції українського правопису” 1999 р. Зміни до Українського правопису 2019 року. <i>Вид роботи:</i> підготовка до самостійної роботи	самостійна робота

Тема 12.	Словники і граматика XVIII–XIX ст.	Словники 1 пол. XIX ст. Словники 2 пол. XIX ст. – поч. XX ст. „Словарь української мови” за ред. Бориса Грінченка (1907–1909) як вершина українського словникарства XIX – поч. XX ст. Граматика I пол. XIX ст. Перша граматика нової української мови Олексія Павловського (1818). Граматика 2 пол. XIX – поч. XX ст. на західно-й східноукраїнських землях. <i>Вид роботи:</i> підготовка до самостійної роботи	самостійна робота
Тема 13.	Мовні дискусії про шляхи і джерела розвитку української літературної мови другої половини XIX – початку XX ст.	Мовні дискусії про шляхи і джерела розвитку української літературної мови 2 пол. XIX – початку XX ст. (І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко, І. Франко та ін.). <i>Вид роботи:</i> конспект	оцінювання конспекту
Тема 14.	Українська літературна мова XX–XXI ст.	“Коренізація”, “українізація” в історії української культури й мови. Основні джерела збагачення словника української мови у XX ст. (20-30-і, 40-і, 50-60-і, 70-80-і, 90-і рр.). Негативні наслідки застійного періоду у мовно-культурній сфері на Україні. Розвиток граматичної думки в Україні, основні граматичні праці для середньої і вищої школи, монографічні граматичні дослідження після 1917 р. Основні проблеми граматичної науки сьогодні. Лексичні унормування української мови у 20-90-і рр. XX ст. Найважливіші словники, їх перевидання. Словник української мови в 11 томах. Мова сучасної української прози і драматургії, особливості її лексики, синтаксису, структури тексту. Мова і науково-технічний прогрес. Стандартизація і кодифікація в мовних нормах. Мова і школа. ЗМІ, зокрема періодика, українська книжка, громадські організації (“Просвіта”) в процесі мовного розвитку на сучасному етапі. <i>Вид роботи:</i> підготовка до усної відповіді за питаннями.	усне опитування

Контроль виконання та оцінювання завдань, винесених на самостійне опрацювання, проводимо в процесі вивчення тем кожного змістового модуля.

Методи навчання

Викладання історії української літературної мови передбачає використання загальнонаукових методів спостереження, індукції, дедукції, аналізу, синтезу. Серед лінгвістичних методів використано структурний метод, описовий метод із застосуванням прийомів внутрішньої й зовнішньої інтерпретації; порівняльно-історичний метод, що виявляється у прийомах зіставлення ролі і статусу мови в різні часові зрізи з урахуванням мовних явищ; визначається відносна хронологія мовних фактів. Застосований метод міждисциплінарного дослідження, що полягає у залученні даних із історії, культури, літературознавства, релігієзнавства, політології, соціології. Метод спостереження (передбачає роботу з власне джерелами і науковими розвідками зазначеної проблематики).

Використано словесний метод (лекція, дискусія); практичний метод (практичні заняття, практичні завдання), метод самостійної роботи (розв'язання завдань).

Система контролю та оцінювання

Контроль та оцінювання проводимо у формі поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводимо на кожному практичному занятті. У процесі вивчення дисципліни використовуємо такі методи поточного контролю:

- усні відповіді (фронтальне опитування, вибіркове опитування, дискусії, презентації);
- письмові завдання (самостійні роботи, конспекти, есе);
- тести.

Формами поточного контролю є індивідуальна та фронтальна перевірка, форма підсумкового контролю – іспит.

Розподіл балів

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)													Кількість балів (іспит)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	40	100
4	3	4	2	8	7	2	6	4	6	4	8	2		

T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

Критерії підсумкового оцінювання (іспит)

Тести закритого типу множинного вибору (з однією правильною відповіддю) укладені відповідно до тем практичних занять. Кількість балів відповідає кількості правильних відповідей студента (одна правильна відповідь – 1 бал, 40 тестів – 40 балів). Завдання не виконане, якщо позначено неправильні відповіді або правильну відповідь не позначено взагалі.

Визначення балів за знання та вміння студентів

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюємо з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачаємо диференційований підхід у його організації.

А 90–100 “зараховано” (“відмінно”) отримують студенти, які набрали 90–100 балів і при цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють використовувати їх для аргументації тих чи тих положень при розкритті відповідної теми;
- виявили глибоке розуміння мовних процесів та явищ;
- вільно оперують відповідною науковою термінологією, передбаченою програмою; володіють навичками високої культури усного та писемного мовлення;

- систематично, кваліфіковано, з використанням матеріалів із додаткової літератури, брали участь у практичних заняттях;
- глибоко опрацювали всі питання, передбачені для самостійного вивчення;
- виконали індивідуальні науково-дослідні завдання;
- глибоко висвітлили питання підсумкової модуль-контрольної роботи.

В 80–89 “зараховано” (“добре”) отримують студенти, які набрали 80–89 балів і при цьому:

- виявили обізнаність й добре засвоїли рекомендовані до кожної теми основну та спеціальну літературу;
- добре засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти мовні процеси і явища;
- продемонстрували знання теоретичного матеріалу, орієнтуються в усіх темах, володіють навичками літературного усного та писемного мовлення;
- брали активну участь у практичних заняттях;
- опрацювали всі питання, передбачені для самостійного вивчення;
- висвітили питання підсумкової модуль-контрольної роботи.

С 70–79 “зараховано” (“добре”) отримують студенти, які набрали 70–79 балів і при цьому:

- виявили обізнаність та добре засвоїли рекомендовані до кожної теми основну та спеціальну літературу;
- добре засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти мовні процеси і явища;
- продемонстрували знання теоретичного матеріалу, орієнтуються в усіх темах, володіють навичками літературного усного та писемного мовлення;
- брали участь у практичних заняттях;
- опрацювали питання, передбачені для самостійного вивчення;
- в основному висвітили питання підсумкового модуль-контрольної роботи.

Д 60–69 “зараховано” (“задовільно”) отримують студенти, які набрали 60–69 балів і при цьому:

- мають поверхові знання питань, передбачених програмою курсу;
- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, які розглядали під час практичних занять;
- обмежилися опосередкованим вивченням основної теоретичної літератури та виконанням практичних завдань;
- були пасивними під час практичних занять, не виявляли належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- частково висвітили питання підсумкової модуль-контрольної роботи.

Е 50–59 “зараховано” (“задовільно”) виставляють студентам, які набрали 50–59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- мають поверхові знання, передбачені програмою курсу;
- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, які розглядали під час практичних занять;
- обмежилися опосередкованим вивченням основної теоретичної літератури та виконанням практичних завдань;
- були пасивними під час практичних занять, не виявляли належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- фрагментарно висвітили питання підсумкової модуль-контрольної роботи.

FX 35–49 “не зараховано” (“незадовільно”) з можливістю повторного складання отримують студенти, які набрали 35–9 балів і при цьому:

- не відвідали частину практичних занять;

- були пасивними під час практичних занять, не виявляли належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, не орієнтуються у аналізованих мовних процесах і явищах;
- нерегулярно виконували домашні завдання;
- не висвітлили питань підсумкової модуль-контрольної роботи.

F 1–34 “не зараховано” (“незадовільно”) з обов’язковим повторним курсом отримують студенти, які набрали 1–34 балів і при цьому:

- не відвідали частину практичних занять;
- були пасивними під час практичних занять, не виявляли належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, не орієнтуються в аналізованих мовних процесах і явищах;
- не виявляли бажання виконувати домашні завдання;
- не висвітлили жодне з питань підсумкової модуль-контрольної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

100-бальна шкала	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
		Оцінка	Пояснення за розширеною шкалою
90-100	Відмінно	A	відмінно
80-89	Добре	B	дуже добре
70-79		C	добре
60-69	Задовільно	D	задовільно
50-59		E	достатньо
35-49	Незадовільно	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34		F	незадовільно з обов’язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю навчальних досягнень студентів

1. Проаналізуйте назви на позначення України, української мови в історичному аспекті.
2. Визначте основні періоди в історії української літературної мови. Обґрунтуйте критерії періодизації.
3. Розкрийте роль шкіл вищого типу, книгодрукування та Магдебурзького права в історії української культури і української літературної мови.
4. Визначте діалектну базу нової української літературної мови, обґрунтуйте цю діалектну базу.
5. Дайте оцінку спробам латинізації українського письма в XIX – XXI ст.
6. Проаналізуйте лексичні унормування української літературної мови у 20-90-х рр. XX ст.
7. Дайте оцінку ролі граматики української мови О. Павловського в історії української літературної мови.
8. Проаналізуйте сучасні проблеми українського правопису.
9. Розкрийте роль етимологічного правопису в історії розвитку української правописної системи.
10. Обґрунтуйте, чому Т. Шевченко – основоположник нової української літературної мови.
11. Проаналізуйте науковий стиль української мови у 2 пол. XIX – на поч. XX ст.

12. Визначте діалектну базу старої і нової української літературної мови.
13. Розкрийте роль бароко в історії формування української літературної мови (початок XVII – XVIII – XIX ст.).
14. Проаналізуйте формування російсько-українського словника в Україні (від М. Левченка...).
15. Дайте оцінку ролі послідовників І. П. Котляревського в історії української літературної мови.
16. Охарактеризуйте граматики української мови в 2 пол. XIX – на початку XX ст.
17. Проаналізуйте територіальні діалекти і фольклор як джерела сучасної української літературної мови.
18. Розкрийте роль Т. Шевченка у створенні фонетичних, лексичних і граматичних норм української літературної мови.
19. Проаналізуйте мовні проблеми на Західній Україні в 2 пол. XIX – XX ст.
20. Охарактеризуйте культуру мовлення сучасного суспільства.
21. Проаналізуйте. Особливості мови поетичного стилю XVI – XVII ст. (А. Римша, Г. Смотрицький, К. Сакович, І. Величковський...).
22. Розкрийте роль Т. Г. Шевченка в історії української літературної мови. Визначте основні риси мови творів Т. Г. Шевченка.
23. Охарактеризуйте значення 11-томного Словника української мови для української літературної мови.
24. Розкрийте народнорозмовні джерела українських інтермедій. Проаналізуйте перші публікації українських народних пісень (XVII – XVIII ст.).
25. Проаналізуйте мовні дискусії щодо шляхів і джерел розвитку української літературної мови у 2 пол. XIX – поч. XX ст. (І. Нечуй-Левицький, І. Франко, Б. Грінченко, А. Кримський...).
26. Дайте оцінку діяльності сучасних письменників у розвитку української літературної мови
27. Дайте оцінку ролі І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Стефаника, О. Кобилянської та ін. у розвитку стилів літературної мови у 2 пол. XIX – поч. XX ст.
28. Проаналізуйте закони про українську мову (причини появи, зміст) та статус української мови в Конституції України.
29. Визначте зв'язок курсу історії української літературної мови з іншими науковими дисциплінами.
30. Розкрийте значення „Лексикона словенороського” Памви Беринди в історії української та світової лексикографії.
31. Проаналізуйте проект нової редакції українського правопису (1999).
32. Дайте оцінку мовотворчості Григорія Сковороди.
33. Охарактеризуйте етапи формування українсько-російського словника в Україні (від І. Войцеховича...).
34. Проаналізуйте мовні проблеми в Східній Україні у 2 пол. XIX – поч. XX ст.
35. Розкрийте особливості народнорозмовної мови кінця XX – поч. XXI ст.
36. Обґрунтуйте роль перших друкованих в Україні словників (XVI – XVII ст.
37. Розкрийте своєрідність мови творів І. Вишенського, перші спроби стильового розмежування мовних засобів.
38. Проаналізуйте погляди науковців щодо походження літературної мови в Київській Русі.
39. Проаналізуйте церковнослов'янську мову як другий тип літературної мови в Україні (X – XVII ст.). та пам'ятки культури цією мовою.
40. Обґрунтуйте наявність східно- і західноукраїнської мовно-літературних практик в 2 пол. XIX – поч. XX ст.
41. Дайте оцінку статусу і стану української літературної мови в незалежній Україні (1991 – 2012 рр.).
42. Розкрийте роль І. П. Котляревського як зачинателя нової української літературної мови.
43. Обґрунтуйте значення фонетичного правопису української мови (від Івана Ужєвича...).
44. Проаналізуйте взаємовплив територіальних діалектів і літературної мови на різних етапах їх розвитку.

45. Дайте оцінку “Вѣдомость о русском языке” І. Могильницького і її резонансу у культурному житті Західної України.
46. Обґрунтуйте роль українських словників 1 пол. XIX ст.
47. Проаналізуйте взаємозалежність української культури і літературної мови.
48. Розкрийте традиційні та новаторські риси мови козацьких літописів.
49. Визначте походження і джерела розвитку нової української літературної мови.
50. Проаналізуйте зміни в структурі функціональних стилів української літературної мови на сучасному етапі.
51. Розкрийте роль перекладів у розвитку і збагаченні української літературної мови в XIX – XX ст.
52. Охарактеризуйте правописні системи української мови 2 пол. XIX ст. на західноукраїнських землях.
53. Проаналізуйте функціонування української літературної мови на Буковині в 20-40 рр. XX ст.
54. Розкрийте роль демократичної преси 2 пол. XX ст. у розвитку загальнонаціональної літературної мови.
55. Визначте основні джерела збагачення словника української мови у XX ст.
56. Проаналізуйте перші писані пам’ятки з виразними українськими рисами (грамоти XIV – XV ст.), їх вивчення і видання.
57. Проаналізуйте ділову і народнорозмовну мову періоду визвольної війни і після приєднання України до Росії.
58. Дайте оцінку українській лексикографії 2 пол. XIX – поч. XX ст.
59. Розкрийте проблему державної та офіційної мови в Україні. Двомовність у сучасній Україні.
60. Розкрийте значення „громадянського письма”, його поширення і долю в Україні..
61. Дайте оцінку контактам української мови з іншими слов’янськими і неслов’янськими мовами на різних етапах розвитку.
62. Проаналізуйте літературну руську мову в Литовській державі XV – XVI ст.
63. Розкрити суть проблеми державної та офіційної мови в Україні.
64. Дати оцінку перекладам церковних книг простою мовою в історії української культури і літературної мови.
65. Проаналізуйте історію становлення стилів української літературної мови (XIX – XX ст.).
66. Дайте оцінку першим в Україні граматикам (XIV – XVII ст.).
67. Охарактеризуйте освіту і науку в XIX ст. на східноукраїнських землях.
68. Проаналізуйте тенденції розвитку української мови на сучасному етапі.
69. Охарактеризуйте мову творів Київської Русі як початки стилів української літературної мови.
70. Дайте оцінку чотирьом виданням Українського правопису (1946 – 1995). Визначте проблеми і перспективи.
71. Проаналізуйте культуру мовлення на сучасному етапі в Україні.
72. Розкрийте роль мовного бароко в староукраїнській літературі XVII ст.
73. Визначте традиції і новаторство мовної практики І. Котляревського і Т. Шевченка (зіставний огляд).
74. Проаналізуйте зміни в структурі функціональних стилів української літературної мови на сучасному етапі.
75. Розкрийте роль К. Зиновіва, І. Некрашевича, Г. Сковороди як передвісників нової української літературної мови.
76. Обґрунтуйте значення „Русалки Дністрової” для розвитку української літературної мови.
77. Проаналізуйте основні граматичні праці XX ст.
78. Розкрийте значення фольклору як одного з найважливіших джерел у розвитку літературної мови.
79. Обґрунтуйте причини нерівномірності розвитку й невиробленості норм української літературної мови у 2 пол. XX – початку XX ст.
80. Проаналізуйте мову пам’яток Київської Русі.

81. Визначте традиції і новаторство мовної практики Т. Г. Шевченка.
82. Дайте оцінку русофільству й українофільству в історії української літературної мови середини – 2 пол. XIX ст.
83. Проаналізуйте стан і статус української мови на сучасному етапі (проблеми української мови сьогодні; шляхи розв'язання цих проблем).
84. Проаналізуйте „українізацію” в історії української мови. Визначте проблеми функціонування й унормування мови у 20-30-х рр. в Україні.
85. Дайте оцінку граматичному опрацюванню української мови в 2 пол. XIX – на поч. XX ст.
86. Проаналізуйте функціонування української літературної мови 1 пол. XIX ст. на східноукраїнських землях.
87. Проаналізуйте перші граматики в Україні (XVI – XVII ст.).
88. Охарактеризуйте правописні системи 2 пол. XIX – поч. XX ст. на західноукраїнських землях.
89. Дайте оцінку ролі сучасних письменників в розвитку української літературної мови.

Перелік питань для підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Походження української мови. Назва “Україна”, “український”.
2. Походження і джерела розвитку нової української літературної мови. Роль середньонаддніпрянських та інших діалектів.
3. Мова творів Київської Русі як початки стилів книжної літературної мови. Писемність у Київській Русі.
4. Церковнослов'янська мова як другий тип літературної мови в Україні (X–VII ст.). Пам'ятки культури цією мовою.
5. Руська мова у Великому князівстві Литовському.
6. Проста мова і переклади церковних книг в історії української культури. Другий південнослов'янський вплив.
7. Перші писані пам'ятки з виразними українськими рисами (грамоти XIV–XV ст.), їх видання.
8. Полемічна література і її вплив на формування української літературної мови. Конфесійні й полемічні твори. Початки стильової диференціації у літературній мові.
9. Поява шкіл вищого типу, книгодрукування. Магдебурзьке право. Роль цих явищ в історії української культури.
10. Перші друковані в Україні словники (XVI–XVII ст.).
11. Перші друковані в Україні граматики (XVI–XVII ст.).
12. “Гражданське письмо”, його поширення в Україні.
13. Роль інтермедій в історії української літературної мови. Перші публікації українських народних пісень (XVII–XVIII ст.).
14. Особливості мови поетичного стилю XVI–XVIII ст. (А. Римша, Г. Смотрицький, К. Сакович, П. Беринда та ін.).
15. “Козацькі” літописи, особливості їх мови. Традиції і новаторство.
16. Ділова і народнорозмовна мова періоду визвольної війни і після приєднання України до Росії.
17. К. Зиновійв, І. Некрашевич, Г. Сковорода як передвісники нової української літературної мови.
18. Бароко в історії формування української літературної мови (поч. XVII – XVIII – XIX ст.).
19. Українська літературна мова I пол. XIX ст. на східноукраїнських землях.
20. Українська літературна мова I пол. XIX с. на західноукраїнських землях. “Русалка Дністрова” як явище революційне в історії української культури.
21. Граматики I пол. XIX ст., друковані й рукописні.
22. Словники I пол. XIX ст. і лексичні норми того часу.
23. “Вѣдомость о русском языке” І. Могильницького і її резонанс у культурному житті Західної України.

24. Взаємовплив територіальних діалектів і літературної мови на різних етапах їх розвитку.
25. Традиції і новаторство мови творів І. Котляревського як зачинателя нової української літературної мови.
26. Т. Шевченко – основоположник нової української літературної мови. Основні риси мови творів Т. Шевченка.
27. Фольклор як одне з найважливіших джерел розвитку літературної мови у різні періоди її функціонування. Публікації фольклору, наукове його вивчення.
28. Основні причини нерівномірності розвитку й невиробленості норм української літературної мови II пол. XIX – поч. XX ст.
29. Полеміка про джерела й шляхи розвитку літературної мови у II пол. XIX – поч. XX ст.
30. “Русофільство” і народний напрямок в історії української літературної мови, їх особливості на різних землях України в II пол. XIX – XX ст.
31. Преса II пол. XIX ст. та її роль у формування української літературної мови.
32. Освіта, наука й методика в XIX ст., залежність української літературної мови від їх стану на східних і західних (Галичина, Буковина, Закарпаття) землях України.
33. Роль І.Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, П. Грабовського, Ю. Федьковича, В. Стефаника, О. Кобилянської та інших письменників II пол. XIX – поч. XX ст. у розвитку стилів і їх ресурсів у збагаченні словника літературної мови.
34. Теорія і практика перекладу в I пол. XIX ст., у II пол. XIX – поч. XX ст. Переклади в історії української літературної мови.
35. Науковий стиль у II пол. XIX – поч. XX ст. Граматичні праці цього часу на східних і західних землях.
36. Лексикографія II пол. XIX – поч. XX ст. Прогалини і здобутки.
37. Правописні системи II пол. XIX – поч. XX ст., їх застосування на східних і західних землях.
38. Загальна характеристика стану розвитку стилів української літературної мови у II пол. XIX – поч. XX ст.
39. “Просвіта”, “Руська бесіда”, НТШ, “Товариство ім. О. Духновича” і проблеми української мови в II пол. XIX – поч. XX ст.
40. Основні джерела і тенденції розвитку української літературної мови у II пол. XIX – поч. XX ст. на східних і західних українських землях.
41. Історія фонетичного правопису української мови.
42. Спроби латинізації українського письма в XIX–XX ст.
43. Основні джерела збагачення словника української мови у XX ст. (20-30-і, 40-і, 50-60-і, 70-80-і, 90-і рр.)
44. Лексичні унормування української мови у радянський період.
45. Історичні етапи становлення правописних норм української літературної мови у 20-90-х роках XX ст.
46. 11-томний Словник української мови. Проблема національного українського словника.
47. Літературна мова, територіальні діалекти і фольклор на сучасному етапі розвитку української мови.
48. Мовне законодавство в Україні і його дотримання.
49. Культура мовлення на сучасному етапі в Україні.
50. Українська літературна мова за часів УНР.
51. “Коренізація”, “українізація” в історії української культури й мови. Вплив культу особи Сталіна, перекручень національної політики на розвиток української літературної мови.
52. Розвиток української літературної мови на Буковині у II пол. XIX–XX ст.
53. Зміни в структурі функціональних стилів української літературної мови на сучасному етапі. Літературна мова і стандартизація.
54. Історія становлення стилів української літературної мови (XIX–XX ст.).
55. Сучасні письменники й українська літературна мова.
56. Видання пам’яток історії мови в Україні.
57. Історія чотирьох видань “Українського правопису”.
58. Нова редакція Українського правопису 2019 р.

59. Суржик як соціолінгвістичний феномен.
60. Лінгвоцид української мови.

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти у системі формальної освіти)» (протокол №4 від 28 березня 2022 року) (<https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>) у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та/ або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

Рекомендована література

1. Гуцуляк І. Г. Наукові концепції дослідників українського Бароко з-поза України. *Spheres of Culture. Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies*. Volume XV. Lublin, 2016. S. 55–61.
2. Історія української літературної мови: хрестоматія : для студентів філол. ф-ту ден. та заоч. форм навчання спец. "Українська мова та література" / уклад.: М. О. Вінтонів, Л. В. Сегін, Є. М. Ткаченко; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 595 с.
3. Ніка О. Історія української літературної мови. Київ, 2014.
4. Огієнко Іван. Історія української літературної мови. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 326 с.
5. Фаріон І. Мова – краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 224 с.
6. Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV– XVII ст.: мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015.

Інформаційні ресурси

1. <http://litopys.org.ua/mainf.htm> (Електронна бібліотека «Ізборник»)
2. <https://chtyvo.org.ua/> (Електронна бібліотека «Чтиво»)
3. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua> ("Словники України")
4. <http://slovopedia.org.ua/> (Колекція українських словників)
5. <http://www.pravopys.net/> (Електронний "Український правопис")
6. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (Українська мова : Енциклопедія)
7. <http://www.mova.info/> (Лінгвістичний портал)
8. <http://ulif.mon.gov.ua> (Український лінгвістичний портал)
9. <http://exlibris.org.ua/> (Електронна бібліотека публіцистики)

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdbz0zb/etychnyi-kodeks-chnivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahiat-2023plusdodatky-31102023.pdf>